

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

PJ 2015/45

Kalkman, W.M.A.; Rijkels, J.J.

Publication date

2015

Document Version

Final published version

Published in

Pensioen Jurisprudentie

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Kalkman, W. M. A., & Rijkels, J. J. (2015). PJ 2015/45. 45. Case note on: Rb Midden-Nederland, 8/10/14, C/16/361521 / HA ZA 14-90, ECLI:NL:RBMNE:2014:4558 *Pensioen Jurisprudentie*, 2015(3), 224-232.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

PJ 2015/45: Toekenning van uitkering levensverzekering aan begunstigde zijne ede ex-echtgenote op polis of aan nieuwe geregistreerde partner?

[Klik hier om het document te openen in een browser venster](#)

Instantie:	Rechtbank Midden-Nederland	Datum:	8 oktober 2014
Magistraten:	Mr. A.S. Penders	Zaaknr:	C/16/361521 / HA ZA 14-90
Conclusie:	-		
Noot:	prof. dr. W.M.A. Kalkman en mr. J.J. Rijkels	Roepnaam:	-
Brondocumenten:	ECLI:NL:RBMNE:2014:4558, Uitspraak, Rechtbank Midden-Nederland, 08-10-2014		

Wetgeving: Art. 7:970 lid 2 BW

Brondocument: Rb. Midden-Nederland, 08-10-2014, nr C/16/361521 / HA ZA 14-90

Essentie

Toekenning van uitkering levensverzekering aan begunstigde zijne ede ex-echtgenote op polis of aan nieuwe geregistreerde partner?

Samenvatting

De Amersfoortse heeft de uitkering aan [gedaagde, ex-partner] uitbetaald en dat is, gezien vanuit de positie van De Amersfoortse, gebeurd als gevolg van het feit dat [A] de begunstiging op de polis nimmer heeft gewijzigd. Dit feit speelt, anders dan [gedaagde] lijkt aan te voeren, evenwel op zichzelf geen rol in de beoordeling van de onderhavige zaak. Immers, bij deze beoordeling is uitgangspunt het huwelijksvermogensrechtelijke doel dat [A] en [gedaagde] bij het sluiten van het convenant voor ogen hadden. De rechtbank heeft hierover reeds geoordeeld en geconcludeerd dat het de bedoeling van die partijen was dat de rechten uit de polis en daarmee de uitkering in het kader van hun uitruil van vermogensbestanddelen aan [A] toekwamen. Dat [A] de begunstiging in de polis niet heeft gewijzigd doet daaraan niet af. Het kan zeker als nalatig van [A] worden aangemerkt, maar dit nalaten is niet doorslaggevend voor de vermogensrechtelijke bedoelingen van [A] en [gedaagde] in hun onderlinge relatie. Dit oordeel leidt ertoe dat de uitkering in de onderlinge verhouding tussen [A] en [gedaagde] geacht moet worden te behoren tot het vermogen van [A]. [gedaagde] had en heeft in deze verhouding geen recht op de uitkering.

Partij(en)

[eiseres], wonende te [woonplaats], eiseres, advocaat mr. G. Dik,
tegen

[gedaagde], wonende te [woonplaats], gedaagde, advocaat mr. W.W.P. Mei.

Uitspraak

1. De procedure

1.1. Het verloop van de procedure blijkt uit:

- het tussenvonnis van 16 april 2014

- het proces-verbaal van comparitie van 13 augustus 2014
- de tijdens de comparitie van partijen door [eiseres], tijdig tevoren aan de rechtbank en [gedaagde] toegezonden, genomen akte tot vermeerdering van de (grondslag van) eis genomen, met overlegging van twee producties
- de brief van 4 september 2014 van mr. Mei met enige opmerkingen bij het proces-verbaal van de comparitie van partijen.

1.2. Ten slotte is vonnis bepaald.

2. De feiten

2.1. [gedaagde] is op huwelijkse voorwaarden gehuwd geweest met [A] (hierna: [A]). Bij beschikking van de rechtbank Amsterdam van 30 januari 2008 is de echtscheiding uitgesproken.

2.2. Tussen [gedaagde] en [A] is onder begeleiding van een echtscheidings-bemiddelingsadvocaat een echtscheidingsconvenant (hierna: het convenant) tot stand gekomen, dat deel uitmaakte van de voornoemde beschikking. Het convenant luidt als volgt:

“(…)

Artikel 2: Afwikkeling van de huwelijksvoorwaarden

- 2.1. Partijen gaan hierbij over tot de afwikkeling van hun huwelijksvoorwaarden, welke huwelijksvoorwaarden onder andere een verrekenbeding van overgespaarde inkomsten omvatten. Gedurende het huwelijk is het verrekenbeding nimmer uitgevoerd.
- 2.2. Tijdens het huwelijk is door besparing van onverteerde inkomsten die niet zijn verrekend een vermogen ontstaan. Het te verrekenen vermogen omvat de volgende bestanddelen:
 - A. de overwaarde die rust op de (...) echtelijke woning (...);
 - B. de inboedel van de echtelijke woning (...);
 - C. een recreatiewoning gelegen te (...) Frankrijk (...);
 - D. een polis levensverzekering bij Amersfoortse Verzekeringen onder polisnummer [nummer] (op naam van beide partijen);
 - E. een polis levensverzekering bij Goudse Levensverzekering N.V. onder polisnummer [nummer] (op naam van de man);(...)
- 2.4. De recreatiewoning (...) wordt zonder nadere verrekening aan de vrouw toegedeeld.
(...)
- 2.5. De man behoudt zonder nadere verrekening de hiervoor onder 2.2. sub D en E genoemde polissen, aan hem worden derhalve de uit die polissen voortvloeiende rechten geleverd door ondertekening van dit convenant, gevolgd, voor zover nodig, mededeling daarvan door de man aan de verzekeringsmaatschappij. Partijen verplichten zich alle door de verzekeringsmaatschappij(en) in verband met deze levering verlangde stukken te ondertekenen.
(...)”

2.3. De recreatiewoning in Frankrijk (hierna: de recreatiewoning) is na de echtscheiding van [A] en [gedaagde] op naam van [gedaagde] komen te staan. De polis bij de Goudse Levensverzekeringsmaatschappij is bij leven aan [A] uitgekeerd.

2.4. [eiseres] en [A] hebben een affectieve relatie gekregen.

2.5. [A] is ongeneeslijk ziek geworden.

2.6. [eiseres] en [A] zijn in april 2013 een geregistreerd partnerschap zonder het maken van partnerschapsvoorwaarden.

2.7. [A] is op [2013] overleden.

2.8. Uit de op 30 augustus 2013 door notaris mr. A.S. de Boer te Laren (Noord-Holland) opgestelde verklaring van erfrecht blijkt dat [eiseres] de erfgenaam van [A] is tezamen met [B], dochter van [gedaagde] en [A]. Zij hebben de erfenis zuiver aanvaard.

2.9. Voorts blijkt uit deze verklaring van erfrecht dat [A] legaten heeft nagelaten aan twee kinderen uit een eerder

huwelijk van [gedaagde] met [C] en tevens dat deze kinderen hun legaat niet hebben aanvaard.

2.10. Verder blijkt uit de verklaring van erfrecht dat [eiseres] bevoegd en gerechtigd is om de goederen behorende tot de door het overlijden van [A] ontbonden partnergemeenschap en nalatenschap te beheren en daarover te beschikken.

2.11. De polis van [A] en [gedaagde] bij Amersfoortse Levensverzekering Maatschappij N.V. (hierna: De Amersfoortse), die is genoemd in punt 2.2 van dit vonnis onder artikel 2.2 aanhef en sub D van het convenant (hierna: de polis), vermeldde [A] en [gedaagde] beiden als verzekerden, [A] als eerste en [gedaagde] als tweede verzekeringnemer. Als begunstigden staan vermeld:

“(…)

1. De eerste verzekeringnemer en de tweede verzekeringnemer, een ieder in verhouding tot diens aandeel in de verzekerde uitkering en of bij ontstentenis van de eerste verzekeringnemer
2. de tweede verzekeringnemer of bij diens ontstentenis
3. de wettige erfgenamen van de eerste verzekeringnemer.

(…)”

2.12. Bij e-mail van 24 juli 2012 heeft [A] De Amersfoortse geschreven:

“(…)”

Met betrekking tot ref polis wil ik de begunstiging wijzigen. Gaarne ontvang ik van u aanwijzingen hoe in deze te handelen.

(…)”

2.13. Op de in punt 2.12 genoemde e-mail heeft [A] op 27 augustus 2012 van De Amersfoortse antwoord gekregen, waarin is vermeld hoe hij diende te handelen.

2.14. [A] heeft naar aanleiding van de in 2.13 genoemde e-mail van De Amersfoortse niet verzocht de begunstiging van de polis te wijzigen.

2.15. De Amersfoortse heeft op de polis een bedrag van € 58.266,70 aan [gedaagde] uitgekeerd.

3. Het geschil

3.1. [eiseres] vordert samengevat – na wijziging van de (grondslag) van eis dat de rechtbank bij uitvoerbaar bij voorraad te verklaren vonnis [gedaagde] zal veroordelen tot betaling aan haar van

- a. € 58.266,70, te vermeerderen met de wettelijke rente over dat bedrag vanaf de dag van de dagvaarding tot aan de betaling
- b. € 1.355,-- wegens buitengerechtelijke kosten, te vermeerderen met de wettelijke rente vanaf de dag van de dagvaarding tot aan de betaling
- c. de kosten van de procedure, de kosten van het gelegde beslag daaronder begrepen.

3.2. [eiseres] legt aan haar vordering ten grondslag primair dat [gedaagde] jegens haar onrechtmatig heeft gehandeld dan wel wanprestatie heeft gepleegd door de uitkering van De Amersfoortse te aanvaarden en niet aan haar, [eiseres], te betalen.

Subsidiar stelt zij dat [gedaagde] door het incasseren van de uitkering ongerechtvaardigd is verrijkt zonder dat voor die verrijking een redelijke grond bestaat. [eiseres] is voor datzelfde bedrag verarmd.

Meer subsidiar legt [eiseres] aan haar vordering ten grondslag dat [gedaagde] door het incasseren van de uitkering misbruik heeft gemaakt van de door haar gepretendeerde bevoegdheid op grond van de begunstiging op de polis door de uitkering te vragen en in ontvangst te nemen.

3.3. [gedaagde] voert verweer.

3.4. Op de stellingen van partijen wordt hierna, voor zover van belang, nader ingegaan.

4. De beoordeling

4.1. De kernvraag in dit geding is of de uitkering van De Amersfoortse aan [gedaagde] toekomt, dan wel dat deze aan [eiseres] toekomt. Voor haar beoordeling neemt de rechtbank, naast de vastgestelde feiten, de volgende feiten en omstandigheden in acht:

- a. in het kader van de afwikkeling van de huwelijkse voorwaarden hebben [A] en [gedaagde] vermogensrechtelijke afspraken gemaakt, eenvoudig gezegd erop neerkomend dat aan [gedaagde] de recreatiewoning in Frankrijk werd toegedeeld en in ruil daarvan aan [A] de rechten op de twee

levensverzekeringen.

- b. [A] heeft gedurende zijn ziekte met zowel [eiseres] als met [gedaagde] gesprekken gevoerd over de vraag wat met zijn vermogen moest gebeuren na zijn overlijden.

4.2. De rechtbank oordeelt dat van wanprestatie van [gedaagde] jegens [eiseres] geen sprake kan zijn, nu tussen hen geen contractuele relatie bestaat.

De rechtbank laat in het midden of sprake is van een onrechtmatige daad van [gedaagde] jegens [eiseres]. Dat geldt ook voor de vraag of [gedaagde] ten koste van [eiseres] ongerechtvaardigd is verrijkt en de vraag of [gedaagde] misbruik van enige bevoegdheid heeft gemaakt. Zoals tijdens de comparitie van partijen door de rechter is vermeld zal de rechtbank, de rechtsgronden daartoe ambtshalve aanvullend, beoordelen of de uitkering aan [gedaagde] kan blijven, dan wel of dat niet kan omdat zulks naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid maatschappelijk onaanvaardbaar zou zijn. De rechtbank overweegt daartoe het volgende.

4.3. Uit het convenant en uit hetgeen [gedaagde] tijdens de comparitie van partijen heeft verklaard leidt de rechtbank af dat het de bedoeling van [A] en [gedaagde] bij het sluiten van het convenant was een uitruil van vermogensbestanddelen. [gedaagde] heeft in punt 3 van haar verklaring gezegd:

“We hebben nadat het convenant was ondertekend gekeken naar de waarde van de polissen en het huis in Frankrijk. Ons uitgangspunt was toen om de waarde van deze gemeenschappelijke vermogensbestanddelen op te tellen en door tweeën te delen, zodat ieder van ons een even groot aandeel toegescheiden zou krijgen. Toen bleek dat het huis wat meer waard was dan waarvan we waren uitgegaan heb ik de heer [A] nog een bedrag betaald ter compensatie.”

Deze verklaring ligt in het verlengde van hetgeen in het convenant is overeengekomen tussen [gedaagde] en [A] en levert de basis voor het uitgangspunt dat [A] en [gedaagde] de wil hadden dat aan [A] alle rechten uit de polissen toekwamen, met name de uitkeringsrechten, en aan [gedaagde] de recreatiewoning, zodat deze partijen ieder een (nagenoeg) gelijk aandeel uit de te verrekenen vermogens toegedeeld kregen. Van enig voorbehoud is niet gebleken. De recreatiewoning is, in lijn met het convenant, op naam van [gedaagde] komen te staan.

4.4. Tijdens de ziekte van [A] heeft deze met [gedaagde], met wie goede verhoudingen zijn blijven bestaan, naar mededeling van [gedaagde], onder meer gesproken over de vraag of hij hun dochter op enigerlei wijze na zijn overlijden een geldbedrag zou nalaten. In dat kader is volgens [gedaagde] de begunstiging van de polis ter sprake geweest. Volgens [gedaagde] heeft [A] steeds gearzeld over de wijziging van de begunstiging ten gunste van [eiseres].

[A] heeft ook gesprekken met [eiseres], die zijn levenspartner was, gevoerd over de vraag op welke wijze zijn vermogen na zijn overlijden zou moeten worden verdeeld. Volgens [eiseres] hebben deze gesprekken geleid tot de conclusie dat zij, [eiseres], enig erfgename zou worden. Dit heeft ertoe geleid dat zij en [A] een geregistreerd partnerschap zijn aangegaan zonder het opstellen van partnerschapsvoorwaarden. Op die wijze zouden immers hun beider vermogens samensmelten, zodat de afwikkeling van de erfenis eenvoudiger zou worden. [eiseres] heeft voorts (in punt 2 van het haar verklaring tijdens de comparitie van partijen) verklaard dat zij pas na het overlijden van [A] bekend werd met het testament van [A] en met de polis.

4.5. De rechtbank kan de inhoud van de gesprekken tussen [A] enerzijds en onderscheidenlijk [eiseres] en [gedaagde] anderzijds niet vaststellen. Alleen [eiseres] en [gedaagde] kunnen daarover verklaren. Er is geen ondersteunend bewijs, zoals partijen tijdens de comparitie van partijen ook hebben verklaard. De rechtbank zal dan ook geen bewijs over dit onderwerp opdragen aan partijen.

De rechtbank oordeelt dat wel kan worden vastgesteld dat [A] en [eiseres] het geregistreerd partnerschap zijn aangegaan, met het gevolg dat de vermogens van [eiseres] en [A] zijn samengesmolten in een gemeenschappelijk vermogen. Dat had voorts als gevolg dat alle rechten van [A] na zijn overlijden (mede) op [eiseres] zouden overgaan, mits zij de erfenis van [A] (zuiver) zou aanvaarden. Dat laatste is gebeurd.

4.6. De rechtbank oordeelt voorts, op grond van hetgeen in punt 4.5 van dit vonnis is vastgesteld, dat, gelet op de verrichte en vastgestelde handelingen van [A] het het meest aannemelijk is dat [A] heeft beoogd zijn vermogen samen te laten smelten met dat van [eiseres], zonder een onmiddellijke voorziening voor zijn dochter [B] te treffen. Uit geen van de objectief vast te stellen handelingen is een andere conclusie te trekken.

4.7. De Amersfoortse heeft de uitkering aan [gedaagde] uitbetaald en dat is, gezien vanuit de positie van De Amersfoortse, gebeurd als gevolg van het feit dat [A] de begunstiging op de polis nimmer heeft gewijzigd. Dit feit

speelt, anders dan [gedaagde] lijkt aan te voeren, evenwel op zichzelf geen rol in de beoordeling van de onderhavige zaak. Immers, bij deze beoordeling is uitgangspunt het huwelijksvermogensrechtelijke doel dat [A] en [gedaagde] bij het sluiten van het convenant voor ogen hadden. De rechtbank heeft hierover reeds geoordeeld en geconcludeerd dat het de bedoeling van die partijen was dat de rechten uit de polis en daarmee de uitkering in het kader van hun uitruil van vermogensbestanddelen aan [A] toekwamen. Dat [A] de begunstiging in de polis niet heeft gewijzigd doet daaraan niet af. Het kan zeker als nalatig van [A] worden aangemerkt, maar dit nalaten is niet doorslaggevend voor de vermogensrechtelijke bedoelingen van [A] en [gedaagde] in hun onderlinge relatie.

Dit oordeel leidt ertoe dat de uitkering in de onderlinge verhouding tussen [A] en [gedaagde] geacht moet worden te behoren tot het vermogen van [A]. [gedaagde] had en heeft in deze verhouding geen recht op de uitkering.

- 4.8. De rechtbank oordeelt dat, gelet op alle hiervoor vermelde feiten en omstandigheden, het naar maatstaven van redelijkheid en de billijkheid onaanvaardbaar is dat het uitgekeerde bedrag aan [gedaagde] toekomt. Uit de hiervoor vastgestelde feiten en omstandigheden kan immers slechts worden afgeleid dat (a) [gedaagde] en [A] het oog hebben gehad op het toedelen van de rechten op de polis aan [A] in ruil voor de toedeling van de recreatiewoning aan [gedaagde] en (b) dat de objectief vastgestelde handelingen van [A] waren gericht op het doen samenvloeien van zijn vermogen met dat van [eiseres], gezien het aangaan van het geregistreerd partnerschap van deze twee personen, zonder het aangaan van partnerschapsvoorwaarden. Indien [gedaagde] de uitkering zou mogen behouden, zou dat ertoe leiden dat in weerwil van deze objectief vastgestelde feiten aan [gedaagde] enig bedrag zou toekomen, dat op grond van die feiten aan haar niet toebehoort. Daar komt nog het volgende bij.

Het handelen van [A] en [eiseres] ligt in de lijn van hetgeen de wetgever heeft beoogd met de invoering van het (nieuwe) erfrecht in 2003, waarbij uitgangspunt is dat de erfenis zou vervallen aan, kort gezegd, de langstlevende echtgenoot/geregistreerd partner. Bij dat uitgangspunt past niet dat een vermogensbestanddeel, een legaat daargelaten, aan de ex-echtgenoot van de overledene toekomt. Dat die ex-echtgenoot niet het oogmerk had, zoals [gedaagde] heeft verklaard, het betreffende vermogensbestanddeel voor zichzelf te houden, maar ten goede te laten komen aan haar kinderen (met name de dochter die zij met [A] had en in mindere mate haar kinderen uit een eerder huwelijk), doet daar niet aan af. Immers, de kinderen uit het eerdere huwelijk hebben niet – zonder meer – recht op een deel van het vermogen van hun vader en voor zover zij dat hadden, hebben zij hun legaat verworpen. Wat de dochter van [A] en [gedaagde] betreft, merkt de rechtbank op dat het niet [gedaagde] die over de nalatenschap mede kan beschikken, maar nu juist [eiseres]. De rechtbank merkt nog op dat de uitkering vanuit verzekeringsrechtelijk oogmerk na zijn overlijden mogelijk niet tot het vermogen van [A] behoorde, maar de hiervoor vermelde overwegingen zien op de onderlinge relatie tussen [A] en [gedaagde] in het kader van de door hen overeengekomen huwelijksvermogensrechtelijke afwikkeling van hun huwelijkse voorwaarden en de daarin tot stand gekomen 'uitruil' van vermogensbestanddelen. De rechtbank verwijst naar de opmerkingen van H. Drion in WPNR 5403 en 5505.

In het hier geschetste kader dient het behouden van het bedrag van de uitkering door [gedaagde] als onaanvaardbaar te worden gekenmerkt, zoals bedoeld in artikel 6:248 lid 2 BW.

- 4.9. De vordering van [eiseres] dient te worden toegewezen, inclusief de gevorderde wettelijke rente, nu deze vordering niet is betwist. De rechtbank zal de gevorderde buitengerechtigde kosten afwijzen, nu [eiseres] op geen enkele wijze dit deel van haar vordering heeft onderbouwd.
- 4.10. De rechtbank acht, gelet op de aard van de zaak en de relatie tussen partijen, termen aanwezig de proceskosten tussen hen te compenseren, aldus dat iedere partij de eigen kosten draagt.
- 4.11. [eiseres] vordert [gedaagde] te veroordelen tot betaling van de beslagkosten. Deze vordering zal als onvoldoende onderbouwd worden afgewezen, omdat [eiseres] heeft verzuimd de beslagstukken in het geding te brengen.

5. De beslissing

De rechtbank

- 5.1. veroordeelt [gedaagde] om aan [eiseres] te betalen een bedrag van € 58.266,70 (achtenvijftig duizendtweehonderdzesenzeventig euro en zeventig eurocent), vermeerderd met de wettelijke rente als

- bedoeld in art. 6:119 BW over het toegewezen bedrag vanaf 11 december 2013 (de dag van de dagvaarding) tot de dag van volledige betaling,
- 5.2. verklaart dit vonnis tot zover uitvoerbaar bij voorraad,
 - 5.3. compenseert de kosten van deze procedure tussen partijen, in die zin dat iedere partij de eigen kosten draagt,
 - 5.4. wijst het meer of anders gevorderde af.

Noot

Auteur: prof. dr. W.M.A. Kalkman en mr. J.J. Rijkels

1.Casus

Dit betrof een procedure tussen de geregistreerde partner (hierna te noemen 'eiseres') en de ex-echtgenote (hierna te noemen 'gedaagde') van een in 2013 overleden verzekeringnemer, tevens verzekerde (in het vonnis aangeduid met 'A'). De verzekeringnemer had tijdens zijn huwelijk samen met gedaagde een gemengde levensverzekering bij De Amersfoortse. De verzekeringnemer was de eerste verzekeringnemer en gedaagde was de tweede verzekeringnemer. Ten tijde van het overlijden van de verzekeringnemer stonden op de polis als eerste begunstigden vermeld de verzekeringnemer en gedaagde gezamenlijk (in de hoedanigheid van 'eerste en tweede verzekeringnemer') en als tweede begunstigde, bij ontstentenis van de eerste verzekeringnemer, de tweede verzekeringnemer (gedaagde). Als derde begunstigde waren 'de wettige erfgenamen van de eerste verzekeringnemer' vermeld. De verzekeraar, De Amersfoortse, heeft op basis van deze begunstigingsredactie de overlijdensuitkering gedaan aan gedaagde. Eiseres heeft dit, in de hoedanigheid van erfgename van de verzekeringnemer, jegens gedaagde betwist. De verzekeringnemer was ten tijde van de echtscheiding (in 2008) namelijk met gedaagde overeen gekomen dat, in het kader van een verrekening van het vermogen op grond van een verrekenbeding in huwelijkse voorwaarden, de uit de betreffende levensverzekering voortvloeiende rechten aan hem zouden worden geleverd. Levering zou plaatsvinden door ondertekening van het echtscheidingsconvenant gevolgd door, voor zover nodig, mededeling aan de verzekeraar. Eiseres heeft zich er daarbij primair op beroepen dat gedaagde door het aanvaarden van de uitkering onrechtmatig heeft gehandeld c.q. wanprestatie heeft gepleegd jegens haar. Daarnaast beriep eiseres zich op ongerechtvaardigde verrijking door gedaagde en misbruik van bevoegdheid door de uitkering in ontvangst te nemen.

2.Verzekeraar niet gedaagd; levering heeft niet plaatsgevonden?

Op grond van art. 7:970 lid 2 BW, dat ten tijde van de echtscheiding en de ondertekening van het convenant van toepassing was, worden de rechten uit een levensverzekering geleverd door een onderhandse akte gevolgd door mededeling aan de verzekeraar. Hoewel dat niet expliciet uit het vonnis blijkt, leiden wij uit het vonnis af dat mededeling van de in het echtscheidingsconvenant gemaakte afspraak aan de Amersfoortse niet heeft plaatsgevonden, althans niet door de Amersfoortse is ontvangen. De polis is daarom ook niet aangepast. Ware dat wel gebeurd, dan was gedaagde geen tweede verzekeringnemer meer geweest en was gedaagde naar alle waarschijnlijkheid (behoudens afwijkende bepalingen in de polisvoorwaarden van de Amersfoortse, die verder uit het vonnis niet gekend kunnen worden) ook weggevalen uit de begunstiging (gedaagde had dan op het moment van overlijden van de verzekeringnemer immers niet meer de hoedanigheid van tweede verzekeringnemer gehad en was daardoor geen begunstigde meer geweest; art. 7:967 lid 2 BW). Dan had de Amersfoortse de uitkering aan de opvolgend begunstigde moeten doen. Dat was eiseres, samen met een dochter van verzekeringnemer uit zijn huwelijk met gedaagde, in de hoedanigheid van 'wettige erfgenaam van de eerste verzekeringnemer'. De begunstigingsredactie op de polis is in ieder geval niet door eiseres betwist en de Amersfoortse was niet gedaagd. Partijen zijn er dus blijkbaar van uitgegaan dat de verzekeraar bevrijdend betaald kon hebben aan gedaagde.

3.Vonnis rechtbank

In de verhouding tussen eiseres en gedaagde kwam de rechtbank tot een opvallend oordeel. De rechtbank schoof de grondslagen waarop eiseres haar vordering baseerde terzijde, maar oordeelde wel dat het naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar was dat gedaagde de uitkering na ontvangst had behouden en niet had doorbetaald aan eiseres. Gedaagde werd veroordeeld dit alsnog te doen, vermeerderd met de wettelijke rente tot de dag van betaling.

De reden daarvoor is, aldus de rechtbank, dat in de eerste plaats in het echtscheidingsconvenant tussen de verzekeringnemer en gedaagde was overeengekomen dat alle rechten uit de polissen, waartoe de rechtbank ook de uitkeringsrechten rekent, aan de verzekeringnemer zouden toekomen, en dat in de tweede plaats door het geregistreerd partnerschap met eiseres, zonder het maken van partnerschapsvoorwaarden, de vermogens van beiden samenvloeiden, zodat die rechten bij zijn overlijden ook zouden overgaan op eiseres. Het feit dat de verzekeringnemer bij de Amersfoortse nooit de begunstiging had gewijzigd, was volgens de rechtbank wel nalatig maar speelde geen doorslaggevende rol, ondanks het feit dat de verzekeringnemer wel met de Amersfoortse had gecorrespondeerd over hoe hij de begunstiging zou moeten wijzigen. Ook het feit dat de overlijdensuitkering mogelijk vermogensrechtelijk niet tot het vermogen van de verzekeringnemer behoorde zou naar het oordeel van de rechtbank niet moeten uitmaken. Het vermogensrechtelijke doel van de verzekeringnemer en gedaagde in hun onderlinge relatie ten tijde van de verdeling, stond bij de beoordeling van deze kwestie voorop, namelijk toedeling van alle polisrechten, waaronder de uitkeringsrechten, aan de verzekeringnemer.

Dat leidde er volgens de rechtbank toe dat de uitkering in de onderlinge verhouding tussen de verzekeringnemer en gedaagde geacht moest worden te behoren tot het vermogen van de verzekeringnemer en dat gedaagde om die reden al geen recht kon hebben op de uitkering.

De rechtbank merkt verder nog op dat deze redenering ook aansluit bij de beoogde doelstelling van het (nieuwe) erfrecht dat in 2003 werd ingevoerd, namelijk het beschermen van de positie van de langstlevende partner. Bij deze doelstelling past niet, aldus de rechtbank dat een vermogensbestanddeel, een legaat daargelaten, nog kan toekomen aan een ex-echtgenote van de overledene.

4.1.Commentaar

4.1.1.Begunstiging bij levensverzekering

De begunstigde is degene aan wie de uitkering uit een levensverzekering gedaan moet worden. Bij een levensverzekering is er dus altijd sprake van een begunstiging. Voor de uitkering bij overlijden zal meestal een derde als begunstigde zijn aangewezen. In dat geval ontvangt die derde de uitkering rechtstreeks van de verzekeraar, buiten de ontbonden huwelijksgemeenschap en de nalatenschap van de verzekeringnemer om ('leer van het zelfstandig recht', inmiddels stevig verankerd in jurisprudentie). Maar de verzekeringnemer kan ook zichzelf aanwijzen als begunstigde voor de overlijdensuitkering. In dat geval valt de uitkering doorgaans (tenzij de polisvoorwaarden anders bepalen) na zijn overlijden in zijn ontbonden huwelijksgemeenschap of nalatenschap en kan in ontvangst worden genomen door degenen die tot die ontbonden huwelijksgemeenschap of nalatenschap zijn gerechtigd.

Als de verzekeringnemer niemand heeft aangewezen als begunstigde of als de aanwijzing van een derde als begunstigde geen gevolg heeft gehad, vullen de wet en eventueel de polisvoorwaarden de begunstiging verder in; begunstigde is in dat geval de verzekeringnemer zelf (art. 7:967 lid 8 BW). Als een op de polis vermelde begunstigde er niet meer is, omdat deze bijvoorbeeld al is voor overleden, wordt in beginsel gekeken naar de opvolgend begunstigde, tenzij van andere bedoelingen van de verzekeringnemer blijkt (art. 7:967 lid 1 BW).

4.1.2.Begunstiging en de bedoelingen van de verzekeringnemer

Bij de vraag wie als begunstigde recht heeft op de uitkering uit levensverzekering, zijn de bedoelingen van de verzekeringnemer bij de aanwijzing van de begunstigde van doorslaggevend belang. Over de betekenis die toegekend moet worden aan de bedoeling van de verzekeringnemer bij de aanwijzing van een begunstigde, heeft de Hoge Raad enkele jaren geleden een helder arrest gewezen (HR 21 september 2012 ECLI:NL:HR:2012:BW6728). De Hoge Raad oordeelde dat het uitgangspunt is dat art. 7:966 lid 1 en 7:974 BW dwingendrechtelijk voorschrijven dat bij een sommenverzekering de aanwijzing van een begunstigde

plaatsvindt door een schriftelijke mededeling aan de verzekeraar en dat het blijkens de op deze bepalingen gegeven toelichting gaat het om een constitutief vereiste. Dat betekent, aldus de Hoge Raad, dat het antwoord op de vraag wie is aangewezen als begunstigde, *in beginsel* gevonden moet worden in, en door uitleg van, de hierop betrekking hebbende schriftelijke mededeling van de verzekeringnemer aan de verzekeraar. Maar vervolgens oordeelde de Hoge Raad dat met het eenzijdige karakter van de aanwijzing van de begunstigde en met de aard van deze rechtshandeling strookt dat bij de uitleg daarvan in de allereerste plaats wordt nagegaan wat de bedoeling is geweest van de verzekeringnemer bij de aanwijzing en dat bij de vaststelling van die bedoeling mede wordt gelet op eventuele verklaringen en gedragingen van de verzekeringnemer buiten de schriftelijke mededeling, uit welke verklaringen en gedragingen die bedoeling mede kan blijken, ook indien deze niet jegens de verzekeraar zijn afgelegd of hebben plaatsgevonden. Het Haviltex criterium was is dus in deze situatie niet van toepassing.

Hieruit blijkt dus enerzijds dat voor de bedoeling die de verzekeringnemer met de aanwijzing van de begunstigde heeft gehad, ook gekeken moet worden naar verklaringen en gedragingen die niet jegens de verzekeraar zijn afgelegd of hebben plaatsgevonden. Maar uit het arrest valt ook af te leiden dat er - om aan een beoordeling van de bedoeling van de verzekeringnemer met de aanwijzing van een begunstigde überhaupt toe te komen - op z'n minst wèl sprake moet zijn van een "aanwijzing van de begunstigde". Een aanwijzing van een begunstigde via een schriftelijk of elektronisch verzoek van de verzekeringnemer is dus een minimum vereiste om tot een bepaalde uitleg van de bedoeling van de verzekeringnemer bij die aanwijzing te kunnen komen.

4.1.3. Kanttekeningen bij het oordeel van de rechtbank

Het oordeel van de rechtbank valt eigenlijk uiteen in twee onderdelen. Enerzijds is geoordeeld dat gedaagde in ieder geval geen rechten kon doen gelden op de uitkering, gezien de afspraken in het echtscheidingsconvenant. Gezien de verrekening van de waarde van de verzekering ten tijde van de echtscheiding met andere vermogensbestanddelen en de daarmee verband houdende (beoogde) toedeling van de uit de verzekering voortvloeiende rechten aan de verzekeringnemer, was het naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar dat zij de uitkering bij overlijden zou ontvangen en behouden. Dit was evident niet de bedoeling geweest van partijen. De rechtbank knoopt wat betreft de onaanvaardbaarheid ook aan bij de strekking van het erfrecht zoals dat vanaf 2003 in Nederland geldt. Op het oordeel over de onaanvaardbaarheid valt naar onze mening weinig af te dingen, hoewel de verwijzing naar het erfrecht uit 2003 voor wat betreft een uitkering uit levensverzekering wat ons betreft ongelukkig is. De rechtbank stelt: "Bij dat uitgangspunt past niet dat een vermogensbestanddeel, *een legaat daargelaten*, aan de ex-echtgenote van de overledene toekomt.". Voor zover de uitkering uit levensverzekering als een gift heeft te gelden (en dat was in deze situatie, waarin de uitkering is gedaan aan gedaagde zonder dat daar nog enige civiele of natuurlijke verbintenis aan ten grondslag lag, waarschijnlijk zeer goed te verdedigen geweest), wordt zij voor de toepassing van het erfrecht *juist* gelijk gesteld aan een legaat (voor wat betreft de bepalingen over inkorting, vermindering en vereffening). Daarnaast kent art. 1:96a BW een specifieke mogelijkheid voor een weduwe of weduwnaar om voor het bedrag van de uitkering die als een gift heeft te gelden, voor zover die met middelen uit de gemeenschap is betaald, een claim bij de nalatenschap in te dienen. De erfgenamen dienen zich vervolgens op de derde die de uitkering heeft ontvangen, te verhalen, maar daarvoor biedt het erfrecht dus de nodige mogelijkheden. Met de situatie dat de uitkering uit levensverzekering bij een derde (zoals een ex-echtgenote) terecht komt, heeft de wetgever dus al rekening gehouden. Het erfrecht kan daarom ons inziens niet worden aangegrepen om de conclusie te trekken dat het feit dat een ex-echtgenote toch nog (een deel van) de uitkering uit levensverzekering krijgt naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid *onaanvaardbaar* is.

Anderzijds is ook geoordeeld dat de uitkering toe moest komen aan degenen die tot de nalatenschap van de verzekeringnemer waren gerechtigd, omdat de gerechtigdheid van de verzekeringnemer tot de rechten uit de verzekering op grond van het echtscheidingsconvenant, na het overlijden van de verzekeringnemer onder algemene titel op hen was overgegaan. Uit het vonnis valt op te maken dat de rechtbank van mening is dat de uitkering in "de erfenis" diende te vallen. Daarom maakt de rechtbank ook de vergelijking met het erfrecht uit 2003 en de daarin vervatte bescherming van de langstlevende. Daarop valt naar onze mening wel het een en

ander af te dingen, omdat de rechtbank daarbij voorbij gaat aan de bedoelingen van de verzekeringnemer bij het aanwijzen van de begunstigde. De rechtbank heeft deze kwestie in feite afgedaan op grond van uitsluitend de verbintenisrechtelijke afspraak tussen de verzekeringnemer en gedaagde, die was vastgelegd in het echtscheidingsconvenant. De verzekeringsrechtelijke aspecten (waaronder de leer van het zelfstandig recht) worden daarbij gemakshalve door de rechtbank terzijde gesteld. Naar onze mening is dit onterecht en mocht de rechtbank niet om redenen van redelijkheid en billijkheid voorbij gaan aan de verzekeringsrechtelijke aspecten die in verband met de verzekering een rol speelden, temeer daar de rechtbank wel de volledige verzekerde uitkering (en niet bijvoorbeeld de waarde van de verzekering op het moment vlak voor overlijden) in zijn vonnis als uitgangspunt neemt. In het kader van de echtscheiding was het primair de bedoeling de rechten uit de verzekering, waaronder het recht tot begunstigingswijziging, van de verzekering aan de verzekeringnemer te leveren. Het gaat er dan vervolgens om hoe de verzekeringnemer die rechten heeft ingevuld. En vanuit dat perspectief is moeilijk in te zien dat de uitkering in de nalatenschap van de verzekeringnemer is gevallen en dat om die reden uitsluitend en alleen eiseres tot de uitkering was gerechtigd. Vanuit verzekeringsrechtelijk perspectief heeft de rechtbank in feite een vergaande invulling gegeven aan de bedoelingen van de verzekeringnemer met een begunstigingsaanwijzing c.q. -wijziging. De rechtbank passeert immers de begunstigingsredactie die op de polis stond en oordeelt dat de uitkering volledig gedaan moet worden aan eiseres, in haar hoedanigheid van één van de erfgenamen van de verzekeringnemer en als zodanig gerechtigd alle tot de nalatenschap behorende goederen in ontvangst te nemen. Dit komt neer op het standpunt dat de verzekeringnemer zichzelf zou hebben willen aanwijzen als begunstigde of dat hij aangestuurd zou willen hebben op een blanco begunstiging. In dat geval zou de uitkering inderdaad in de nalatenschap vallen en zouden de testamentaire bepalingen er op van toepassing zijn geweest. Er was in dit geval echter helemaal géén verzoek tot aanwijzing van een (nieuwe) begunstigde gedaan, ondanks dat de verzekeringnemer wel met de Amersfoortse had gecorrespondeerd over hoe dat zou moeten. Aan uitleg van de bedoeling van de verzekeringnemer en toepassing van de criteria die de Hoge Raad in dit verband heeft vastgesteld, komt men dan niet toe. Er moet immers wel eerste een verzoek tot begunstigingswijziging zijn gedaan, alvorens dat uitgelegd kan worden. En uit de begunstiging die al in de polis stond, kan met geen mogelijkheid de bedoeling van de verzekeringnemer worden afgeleid om zichzelf als begunstigde aan te wijzen of om aan te sturen op een blanco begunstiging. Immers uit de toevoeging 'bij ontstentenis van de eerste verzekeringnemer' blijkt juist dat als de verzekerde niet meer zou leven, de uitkering dan aan een opvolgend begunstigde moest worden gedaan.

De rechtbank lijkt zich op het standpunt te stellen dat de bedoeling van de verzekeringnemer om zichzelf aan te wijzen als begunstigde voor de overlijdensuitkering of om aan te sturen op een blanco begunstiging, kan worden afgeleid uit de volgende gedragingen van de verzekeringnemer;

- de verzekeringnemer was met gedaagde overeengekomen dat de uit de polis voortvloeiende rechten aan hem toekwamen;
- de verzekeringnemer was met eiseres een geregistreerd partnerschap aangegaan zonder partnerschapsvoorwaarden;
- de verzekeringnemer had over de manier waarop een begunstigingswijziging moest plaatsvinden (zonder overigens te noemen welke begunstiging werd beoogd) met de Amersfoortse gecorrespondeerd.

Dit is naar onze mening een (veel) te ver gaande invulling van de bedoeling van de verzekeringnemer en doet in hoge mate afbreuk aan het recht dat de verzekeringnemer heeft om zelf de begunstigde aan te wijzen. Daar is meer voor nodig, gegeven ook het uitgangspunt dat de Hoge Raad formuleerde: "... Dat betekent dat het antwoord op de vraag wie is aangewezen als begunstigde, in beginsel gevonden moet worden in, en door uitleg van, de hierop betrekking hebbende schriftelijke mededeling van de verzekeringnemer aan de verzekeraar."

De rechtbank geeft aan de mondelinge verklaringen van zowel gedaagde als eiseres als bewijs te passeren, maar uit die verklaringen (die in het vonnis wel worden genoemd) kan in ieder geval wel worden afgeleid dat de intentie om de begunstiging te wijzigen ten gunste van zichzelf of om aan te sturen op een blanco begunstiging in ieder geval niet aan één van beiden is geuit. Enerzijds was er de verklaring van gedaagde dat in gesprekken met de verzekeringnemer een begunstiging van de dochter ter sprake is geweest, anderzijds verklaarde eiseres dat er met haar helemaal geen gesprekken over de begunstiging zijn gevoerd en dat zij pas na het overlijden van de verzekeringnemer met de polis bekend was geworden.

Kortom alleen het feit dat in het kader van een echtscheiding een bepaalde afspraak omtrent de verdeling van een levensverzekering is gemaakt, dat de verzekeringnemer vervolgens een gemeenschap van goederen aan gaat en dat hij de intentie uit om de begunstiging te wijzigen, zijn naar onze mening onvoldoende om aan te nemen dat iemand de bedoeling heeft gehad om *zichzelf* aan te wijzen als begunstigde voor de overlijdensuitkering of om aan te sturen op een blanco begunstiging, om te bereiken dat de uitkering na zijn overlijden in zijn nalatenschap valt.

Ons inziens had gekeken moeten worden naar de begunstiging die in de polis stond ten tijde van het overlijden. Nu de begunstiging van gedaagde naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar is en daarom geen effect kan hebben, had gekeken moeten worden naar de opvolgende begunstigde. Dit waren de 'erfgenamen van de verzekeringnemer'. Bij een begunstiging van 'erfgenamen' is de leer van het zelfstandig recht van toepassing; de uitkering uit levensverzekering wordt krachtens een zelfstandig recht buiten de nalatenschap en de ontbonden partnergemeenschap om door de erfgenamen verkregen. De bepalingen uit het erfrecht voor het in ontvangst nemen van goederen van de nalatenschap zijn hierop niet van toepassing. De uitkering had dan ook aan eiseres én de dochter uit het huwelijk van de verzekeringnemer met gedaagde gezamenlijk gedaan moeten worden. Voor een doorbetaling van de volledige uitkering aan uitsluitend eiseres, als vertegenwoordiger van de nalatenschap, zonder dat enig verzoek tot begunstigingswijziging is ingediend, bestaat ons inziens dan ook geen rechtsgrond.